Utlåtande UtUU 14/2018 rd– EÄ 56/2018 rd

Utrikesutskottet

Den nordliga dimensionen: lägesöversikt och framtidsutsikter

Till statsrådet

INLEDNING

Remiss

Utskottet har begärt en utredning av utrikesministeriet om läget och framtidsutsikterna i fråga om den nordliga dimensionen.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- biträdande avdelningschef Sannamaaria Vanamo, utrikesministeriet
- specialrådgivare Jaakko Henttonen, utrikesministeriet
- teamledare Birgit Autere, utrikesministeriet
- direktör för enheten för internationella ärenden, kommunikationsråd Taina Pieski, kommunikationsministeriet
- specialsakkunnig Tuija Maanoja, kommunikationsministeriet
- konsultativ tjänsteman Saija Vuola, miljöministeriet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Utrikesutskottet har behandlat läget och framtidsutsikterna för den nordliga dimensionen utifrån ett hörande av sakkunniga. Hörandet ordnades på utskottets egen begäran. Utskottet ställde då frågor i synnerhet om situationen och omvärldsvillkoren när det gäller miljöpartnerskap och transport- och logistikpartnerskap i ett läge där 1) de begränsande åtgärder som EU riktar mot Ryssland med anledning av situationen i Ukraina i praktiken också gällt projektfinansiering inom den nordliga dimensionen, 2) dimensionen samtidigt fått accentuerad betydelse som en pragmatisk samarbetsform med Ryssland och 3) förhandlingarna om EU:s finansieringsperiod efter 2020 (2021—2027) har inletts — förhandlingar som är väsentliga också för den nordliga dimensionens framtid.

De nordliga dimensionen — lägesbild

Den nordliga dimensionen är ett samarbete mellan EU, Ryssland, Norge och Island, och syftet är att skapa stabilitet, välfärd och förutsättningar för ekonomisk utveckling inom den region som

samarbetet omfattar. Det rör sig om ett konkret och praktiskt inriktat samarbete som har gett resultat i synnerhet på miljöområdet. Den nordliga dimensionen fyller 20 år i år. Mandaten för den nordliga dimensionens fyra partnerskap måste förnyas de närmaste åren, och först i tur står partnerskapet för transport och logistik.

Syftet med *miljöpartnerskapet* är att minska den gränsöverskridande belastningen från Ryssland och Vitryssland som ökar eutrofieringen av i synnerhet Östersjön, minska klimatutsläppen och stödja en miljösäker hantering av kärnavfall. De största framgångarna har varit reningsverksprojekten i Sankt Petersburg, Kaliningrad och Petrozavodsk. Dessa har bidragit till ett bättre tillstånd i Östersjön. Också projektet för kärnsäkerhet på Kolahalvön lyckades väl. Projekt på miljöområdet inom den nordliga dimensionen har genomförts till ett värde på cirka 1,4 miljarder euro.

Inga nya Rysslandsprojekt har inletts inom miljöpartnerskapet sedan 2014 eftersom Europeiska investeringsbanken (EIB) och Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling (EBRD) avbröt sin Rysslandsfinansiering till följd av ett beslut av Europeiska rådet den 16 juli 2014. Samtidigt har projekten avseende Vitryssland fått ökad betydelse inom miljöpartnerskapet. Våren 2017 kom EU med ett ställningstagande som innebär att Nordiska miljöfinansieringsbolaget (Nefco) också kan genomföra miljöprojekt som stöder det civila samhället i Ryssland när de har gränsöverskridande verkningar. Förberedelser pågår inför projekt avseende svart kol i Karelska republiken och Vologdaområdet och dessutom har man diskuterat sanering av den miljöfarliga soptippen Krasnyj Bor.

Enligt uppgift till utrikesutskottet har de begränsande åtgärderna inte lett till att miljöpartnerskapet slutat fungera. Också i Ryssland har man lyckats fortsätta med småskaliga projekt, vilket är angeläget med tanke på miljöskyddet och även folkhälsoeffekterna. Väsentliga projekt får emellertid ingen finansiering i de stora finansinstitutens frånvaro. Utskottet stöder sanktionerna mot Ryssland, men beklagar denna konsekvens. Exempelvis i fråga om svart kol finns det flera tiotal potentiella reformprojekt avseende värmekraftverk i Finlands närområden och de arktiska områdena. Utrikesutskottet uppmuntrar statsrådet att försöka finna sätt att öka finansieringen av miljöprojekt som är viktiga för EU, också nya projekt. Dessutom understryker utskottet betydelsen av fortsatt uppföljning av uppnådda resultat i syfte att nå permanenta resultat. Det är exempelvis viktigt att ge akt på hur redan upprustade avloppsreningsverk fungerar och också hur lösningarna för miljösäker hantering av kärnavfall fungerar.

Syftet med *partnerskapet för transport och logistik* inom den nordliga dimensionen är att främja samarbete för att göra transporterna och logistiken mer flexibla, påskynda projekt som gäller nordliga transportrutter och samordna samarbetet i viktiga transportpolitiska frågor. Utrikesutskottet erfar att partnerskapet varit till nytta också för EU:s projekt avseende transeuropeiska transportnät (TEN-T), samarbetet i Östersjöområdet och Barentssamarbetet. Händelserna i Ukraina 2014 har emellertid enligt uppgift kraftigt påverkat förutsättningarna för partnerskapet och det har inte gått att främja projekten fullt ut. Enligt utfrågade sakkunniga finns det divergerande uppfattningar också bland EU-medlemsländerna när det gäller detta partnerskap. Enligt inhämtad utredning väntar man i dagsläget på att en oberoende utvärdering av partnerskapet och dess framtid ska bli klar. Beslutet om en utvärdering överenskoms vid ett högnivåmöte i Moskva 2017. Det är meningen att utvärderingen ska bli klar de närmaste veckorna, och partnerskapsländerna kommer att dra slutsatser utifrån den. Enligt uppgift förväntar sig kommunikationsminis-

teriet att utvärderingen ska ge utvecklingsförslag och tydligare utgångspunkter för ett fortsatt samarbete. Enligt inkommen utredning finns det outnyttjad potential exempelvis när det gäller att utveckla infrastrukturen i gränsområdena i Nordeuropa.

Utskottet uttrycker sin oro över den redogörelse det fått om transport- och logistikpartnerskapet och ser det som viktigt att Finland inte låter partnerskapets framtid bestämmas av en extern utvärdering, utan också aktivt försöker påverka EU-institutionerna och EU-medlemsländerna för att säkerställa att partnerskapet fortsätter. Även om situationen i Ukraina med säkerhet påverkar förutsättningarna för samarbete måste vi hålla fast vid den skapade samarbetsstrukturen, eftersom det kan uppstå möjligheter för att använda den mer effektivt om det internationella politiska läget förändras. Strukturerna måste hållas vid liv. Utskottet understryker att samarbetet med Ryssland inom transport och logistik är ytterst viktigt för Finland som EU-medlemsstat och att detta måste betonas för EU:s institutioner i olika sammanhang. Även transportförbindelserna mellan Europa och Asien kräver samarbete med Ryssland för att kunna utvecklas.

Utrikesministeriet försöker se till att EU-stödet för den nordliga dimensionen kvarstår i sin helhet också i kommissionens och rådets kommande arbetsprogram, erfar utrikesutskottet. Detta påverkansarbete är viktigt, menar utskottet. Och som en del av det måste man se till att de formuleringar som används om dimensionen inte blir alltför inskränkande. Utskottet ställer sig bakom EU:s sanktioner mot Ryssland, men understryker samtidigt vikten av att EU har selektiva kontakter med Ryssland. Den nordliga dimensionen är ett konkret och pragmatiskt instrument för sektorsövergripande samarbete, särskilt för miljö- och klimatsamarbete, och ligger därför i linje med Finlands och EU:s intressen.

EU-finansieringen för samarbetet inom den nordliga dimensionen

Utrikesutskottet anser att förhandlingarna om EU:s kommande finansieringsperiod 2021—2027 är ytterst viktiga med tanke på den nordliga dimensionens framtid. De EU-medel som allokerats för partnerskapsprojekt har skapat stabilitet och kontinuitet i samarbetet.

Anslaget för Rysslandssamarbetet ingick i det instrument för grannskap, utvecklingssamarbete och internationellt samarbete (NDICI) som kommissionen föreslog en förordning om. Förslaget medger finansiering av gränsöverskridande samarbete med Ryssland och samarbete mellan många länder. Enligt uppgift har utrikesutskottet arbetat för att säkerställa att den nordliga dimensionen också ska nämnas i den föreslagna förordningen. Detta är viktigt, menar utskottet, som understryker vikten av så konkreta formuleringar som möjligt för att finansieringen av den nordliga dimensionen kan säkerställas också i framtiden. I enlighet med vad utfrågade sakkunniga framfört kräver detta dessutom åtgärder för att påverka kommissionen och övriga EU-länder när programarbetet i fråga om EU-finansieringen pågår. Utskottet instämmer i sakkunnigbedömningen om att det uppenbarligen finns en koppling mellan EU-finansieringen av den nordliga dimensionen och den allmänna utvecklingen i relationerna mellan EU och Ryssland. Den kommande förordningen måste emellertid formuleras på ett sätt som ger möjlighet till fortsatt samarbete i större omfattning, om situationen i Ukraina och utvecklingen i EU–Ryssland-relationerna medger det.

Utlåtande UtUU 14/2018 rd

Högnivåforum under Finlands EU-ordförandeskap

Enligt inkommen utredning har statsrådet beslutat att Finland under sin ordförandeperiod i EU ska ordna ett högnivåforum för stärkande av regionalt samarbete i norr. Utskottet ser beslutet som en stor möjlighet för att få stöd för det arbete som utförs inom den nordliga dimensionen. Det är viktigt att de icke-statliga organisationerna och det civila samhället inom regionen för den nordliga dimensionen engageras i forumet i stor utsträckning.

STÄLLNINGSTAGANDE

Utrikesutskottet föreslår

att statsrådet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 30.1.2019

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Matti Vanhanen cent
vice ordförande Pertti Salolainen saml
medlem Sirkka-Liisa Anttila cent
medlem Paavo Arhinmäki vänst
medlem Simon Elo blå
medlem Tiina Elovaara blå
medlem Pekka Haavisto gröna
medlem Seppo Kääriäinen cent
medlem Aila Paloniemi cent
medlem Lenita Toivakka saml
medlem Erkki Tuomioja sd
medlem Jutta Urpilainen sd
medlem Ben Zyskowicz saml
ersättare Ilkka Kanerva saml.

Sekreterare var

utskottsråd Jonna Laurmaa.